

OGARNIONY (125) *part praet pass pf*

ogarniony (87), **ogarnion** (38).

Pierwsze o jasne; -a- (112), -ã- (1); -a- : -ã- *Mącz* (23:1). \diamond *W formach złożonych* -ony (16), -óny (1); -ony : -óny *KochPs* (1:1). \diamond *W formach niezłożonych* -ón (5), -on (3); -on *MurzHist, PudłFr*; -ón : -on *Męcz* (5:1); -ona.

sg m N ogarniony (33), ogarnion (26); \sim (*attrib*) ogarniony (4); \sim (*praed*) ogarnion (24), ogarniony (20); -on *TarDuch, WróbŻółt, RejPs, SeklKat, MurzHist, BielKron* (2), *RejPos* (3), *BudBib* (2), *PudłFr*; -ony *OpecŻyw, WujJudConf, KochPs, CzechEp* (6), *ArtKanc, GrabowSet*; -on : -ony *HistAl* (1:2), *LubPs* (3:3), *BibRadz* (1:1), *Mącz* (4:1), *RejZwierc* (1:1), *WujNT* (1:1). \diamond *A* ogarnion(e)go (3). \diamond *I* ogarnionym (2). \diamond *f N* ogarnioną (16), ogarniona (3), ogarni(o)na (5); \sim (*attrib*) ogarnioną (6); \sim (*praed*) ogarnioną (10), ogarniona (8); -ã *HistAl, LubPs* (2), *Mącz, RejAp* (2), *KochPs, SkarŻyw, GrabowSet*; -a *OpecŻyw* (2), *RejPs, BudBib, SkarŻyw, KochPhaen, WujNT*; -ã : -a *SiebRozmyśl* (1:1). \diamond *n N* (*praed*) ogarnion(e) (4), ogarniono (2); -(e) *LubPs, RejZwierc, SiebRozmyśl*; -o *RejPos*; -(e) : -o *RejAp* (1:1). \diamond *A* ogarnion(e) (1). \diamond *pl N m pers* ogarnieni (22). *subst m* ogarnion(e) (2). *f* (*praed*) ogarnion(e) (4), ogarniony (1) *RejPos*. *n* (*praed*) ogarniony (1) *Mącz*.

Składnia dopełnienia sprawcy: ogarniony od kogo (11).

Sł stp s.v. ogarnąć, *Cn brak, Linde XVI w.*

I. W funkcji właściwej (115) :

1. Otoczony, okrążony; spowity; circumventus, saeptus, stipatus, vallatus *Mącz* [w tym: kim, czym (27)] (43) : [panna Maria] takową iałnością ogarniona była od Iezufa/ ij owłsem iuż od fwego wwielbionego ciała/ iż [...] *OpecŻyw* 182; *Obiri, Być ogárníón/ Obchodżion. Mącz* 105b, 475a; *RejAp* 95, 99, *Ee2v; SkarŻyw* 253.

Wyrażenie: »zewsząd ogarniony« (2): ábowiem przyłżył ná nich ták wielkie żimná/ y śniegi/ iż zewłżąd załpámi ogárníeni/ áni dáley ciągnąć/ áni lię wroćić nie mogli *StryjKron* 677; *GrabowSet* C2v.

Przen (13) : Ta iest ona krolowá/ ktorá ftanáła na prawicy fynda bożego/ w odzieniu pozłocifty^m/ ogarniona chwálą *OpecŻyw* 184v; *RejPs* 151v; *KromRozm II ov; BibRadz* *4v; pewnie tym iálnym obłokiem iego/ tho iest krolestwem á opátrznnością/ zówždy ogárníeni będziemy. *RejAp* 95v; *A thymći tho łłóńcem/ á tąc to światłością łczyrey á nieomyłney prawdy iego tá wdzięczna oblubienicá iego zówždy ogárníona bywa. RejAp* 99v, 4v; *SkarŻyw* 102, 112; Ielli taki Prorok przyznawa ciemności niewmieiętności fwoiey: á my máłudcy y v pierśi słący/ iáką nocą nie wiadomości ogárníeni iestelmy. *SkarKaz* 81a.

W charakterystycznych połączeniach: ogarniony *chwałą, ciemnościami (pogańskimi, zastarzałymi)* (2), *człowieczeństwem, krolestwem (pańskim)* (2), *nocą niewiadomości* (2), *ogniem świętym, opatrnością, słońcem, światłością prawdy, wielmożnością*.

Wyrażenie: »z(e)wsząd ogarniony« (2): Abo/ ktoby chciał lię chlubić iż po tey drodze bełpiecznie chodzi? Iedno ten kto [...] máiąc tę wiarę y nádzieię zupełną/ że iest mocnym krolestwem Pánłkim zewłżąd ogárníony *RejZwierc* 138v; *GrabowSet* I2v.

a. *Otoczony ludźmi, przebywający w czyimś towarzystwie (4)* : *Necessitudinibus circumventus, Prziyacielftwem [= przyjaciółmi] ogárniony. Mącz 243c; Septus comitatu, Poczem á dworzány ogárniony. Mącz 383d; RejPos 13.*

Przen (1) : Tyś [tj. Bóg] ogárniony ieft tym to Pánieńskim zborem/ Ktory nie ieft zaráżon Antykryftá morem *ArtKanc O16.*

b. *Opasany, okolony (2)* : *Convestita lucis domus, Dóm gankiem ogárniony/ obefzły. Mącz 490d; niebo okrągłe/ [...] w pośrodku ziemia żywioły ogárniona/ j niczym nie podpárta ftoi GórnDworz L15v.*

c. *Otoczony, osaczony, napastowany zewsząd; reprehensus HistAl; comprehensus, inclusus PolAnt (16)* : *On powiedział iáko był ogárniony od krolá Ebryckiego á iáko mu gwáltem żonę wziął. HistAl L5; BibRadz 2.Mach 5/8; Stároftá widząc fie ogárnionego onymi źwierzęty bárzo fie bál HistRzym 66v.*

Wyrażenia: »ogarnion od nieprzyjacielow (*a.* nieprzyjacioł)« [*szyk 1:1*] (2): *Czufz iako ten lud w fwięto mnie na śmierc wydał tajemną radą fwoią, tak też na fwięto wielkonoczne niechay będzie ogarnion od nieprzyjacielow WróbŻołt 56; LubPs cc6.*

»ze wszech stron, zewsząd ogarniony« (1:1): *Záprawdę tháki nigdy nye może być zhánbyon/ Choćby od nyeprzyyacyoł ze wíład był ogárnyon. LubPs cc6; Mącz 379b.*

Przen (2) : *Iáko ieft ogárnion kościoł frogiami okrutniki LubPs Mv marg.*

Wyrażenie: »wokoł ogarniony« (1): *Acz fnađz nędzna duflá moyá fpi tak zátwożona/ Srogofciámi ffczeńiát Lwowych w okoł ogárniona LubPs O2v.*

a. *O działaniach zbrojnych: zaatakowany ze wszystkich stron, napadnięty znienacka; pokonany w walce; zwyciężony (9)* : *BielKron 308; Tomory [...] ftánowił miedzy piefze Iezdne/ áby nie byli od wielkości ogárnieni BielSpr 56v.*

Wyrażenia: »wkoło, ze wszech stron, zewsząd ogarniony« [*szyk 3:2*] (2:2:1): [*Prusowie*] *Potkáli fie s Polaki dobrze/ długo s sobą czynili/ ná oftátek wkoło od Polakow ogárnieni/ y na głowę poráženi. BielKron 384v, 380, 382v; Mącz 379b; á widząc że był zewfząd ogárnion [comprehensus] przebił fie mieczem. BudBib 2.Mach 14/41.*

»ogarnion od nieprzyjacielow« (1): *Circumsideri, Ze wfzech ftrón być ogárníón á obegnan od nieprzyjacielow. Mącz 379b.*

»ogarnion od wojska« (1): *A gdy przyiechał [Kejstut] ogárnion ze wfzech ftrón od Prufkiego y Iágiełłowego woýfká. BielKron 380.*

Szeregi: »ogarniony i porażony« (2): *Wáláfzy gdy ie nádiecháli bili fie fnimi długo/ ále od wielkości ogárnieni Wołochowie y poráženi BielKron 408, 382v.*

»ogarnion i zabit« (1): *Władziław Krol [...] tám od wielkości ogárnion y zabit názáiutrz BielKron 390.*

2. *Okryty, przykryty, pokryty [czym] (6)* : *wiem że odkupiciel moy ziw y oftatecznego dnia z ziemie wftane zmartwich/ y zafie będą ogarnion fkorą moią/ y wciele moym oglądam boga SeklKat R2.*

a. *Odziany (2)* : *Pannis obsitus, Látámi ogárniony/ ofzárpany. Mącz 257b.*

Przen: W opisie gwiazdozbioru noszącego nazwę istoty żywej (1) : Bo tãmże Andromedã blisko nieczęśliwa/ Któręý świãtłość/ w pozny czas nocny/ niewãtpliwa. Tãkã ma świãtnã głowę: tãk znaczne rãmionã/ Y nogi/ lãmã iãlnym pãlczem ogãrnionã. *KochPhaen* 8.

b. *O wodzie: zalany, zatopiony* (3) : Słyszãłes o Leãndrze/ gdy płynãł przez morze/ [...] wãły ogãrnion morłkiemi/ Vtõnãł *PudlFr* 58.

W porównaniach (2): Bo ãnadz iãwne á ftrãłliwe znãki okãzuiã fie nãdemnã frogõłci twoiey/ á nieynãczieiem niemi iest ogãrnion iãko tonãcy burzãcemi wodãmi *RejPs* 130v; Okazãnie w iãkim vtrãpieniu był duch Pãnã Kriřtuřow/ prãwie iãko nawãłnořciã wod ãmrodliwych ogãrniony. *LubPs Q marg.*

3. *Mieszczący się, zawierający się w czymś; składający się na coś* (20) :

ogarniony w czym (1): *Fasti, Kãłendarz* [...] / áłbo teź Roczne xięgi/ w których wãziřtki wãtãwy [!] fwiãt Ceremoniey/ Obchodów kořcielnych y ããdów ãã ogãrnione. *Mãcz* 118d.

Przen (6) :

ogarniony czym (5): A s tych przyczyn możemy nic nie wãpřić/ iź Syn Ociec y Duch fwięty/ iź to iest ieden á prawdziwy Bog/ á wãrzyřczy ãã onym dziwnym [...] Bořtwem ãpołu ogãrnieni. *RejZwierc* 11v; A iź ãobie k temu możemy brãć nã pomoc ono niewinne człowieczẽñřthwo Pãnã nãłzego tymże ãpołącznym Bořtwem ogãrnione *RejZwierc* 12, 9v, 11v. *Cf Frazã.*

ogarniony w czym (1): Quo uno maleficio scelera omnia complexa esse videantur, Wyednym złocziñřtwie wãziřtki ãã yãkoby ogãrniony *Mãcz* 62b.

Frazã: »niebem nie może być ogarniony« (1): Wielka czeřć iego: czeřć niezmierna Niebem niemoże być ogãrniona. *KochPs* 70.

a. *Przebywający w określonym miejscu lub posiadający kształt materialny, nie mogący być wszędzie (w rozważaniach o Bogu i Kościele)* (13) : bog fie ãtãł człowiekie^m niebo ij ziemię pelni/ wãdy nie iest ogarniony *OpecŻyw* 17; Zaden Bog ktory iest ãkoñczony y ogãrniony Bogiem prawdziwym być nie może. *CzechEp* 310, 310.

ogarniony w czym (2): ktorzy [Żydowie] mniemieli/ żeby Pan Bog tãk mieřkał y tãk był zãmknion y ogãrnion w ich kořciele/ iźby gdzie indzie być nie mogł *WujNT* 424, 425.

Wyrażenia: »mie(j)scem ogarniony« [*w tym: z przeczeniem* (7)] [*řzyk* 7:1] (8): *RejPos* 22v *marg*; á [Bóg] ããm żãdny mieřcem ogãrnionym nie iest. Bo we wãrzyřtkich rzeczãch iest Pan Bog *KuczbKat* 380; Tedyby ten tãki ãyn Boży muřãł być/ wedle tãkiego iego opifãnia/ mieřcem ogãrniony. *CzechEp* 195, 194, 231, 310 *marg*; Bo áczci Pan Bog y moc iego żãdny mieřcem nie iest ogãrnionã: wãzãkze [...] chce być od nas czczon y chwalon rãczey nã ãwiętych mieřcãch/ [...] niźli nã ãnřzych pořpolitych mieřcãch. *WujNT* 425. *Cf* »ani czasem ani miejscem ogarniony«.

»ani czasem ani miejscem ogarniony« (1): Ktory [Kořciõł] dla tego Powřzechnym iest nãzwan/ iź [...] po wãrzyřtkim ãwiećie iest rozřzerzony/ y do kãżdego wieku naleźãcy/ żãdny ãni czãłem ani mieřcem ořobliwym ogãrniony. *WujJudConf* 116.

4. *Przeżywający coś, doświadczający, doznający czegoś; afflictus, circumdatus HistAl, circumventus, cumulatus, districtus, implicitus* *Mãcz* [*w tym: czym* (36)] (38) :

a. O przeżyciach, stanach i sytuacjach odczuwanych wewnątrznie: opanowany przez coś, przeniknięty czymś (18) : *Murm* 71; *TarDuch* D2v; *RejPs* 107; *MurzHist* K4; *KromRozm III* L7v; W Tym Pfallmie iest modlitwa Pána Kriřtuřowá/ gdy ná krzyżu był wielkimi boleřciámi řmierci ogárnion/ dla nářznych grzechow. *LubPs* P6; Thy [Boże] [...] Przez pořzodek gor przewodziřz wody przenikájące. S nich wřzytki beřtyie polne ták będą nápoiony/ Loř y Ieleń vcieřzy řie prágnieniem ogárniony *LubPs* X5v, aav *marg*; Avaritia hiante homo, Lakomřtwem nienářycony/ Ogárniony. *Mqcz* 19c, 305c; *RejPos* 35v; A gdyż Koroná POLSKA iákom wyřzey pomienił zořtála w nienawiřci v wřzech Pańřtw á chciwořciá [!] řá ogárnieni panowánia w niey. *MycPrz* II A4; Nieprzyaciéřl mój řtrwożony Podał tył nieuczciwy/ Y padł řtráchem ogárniony Widząc twóy wzrok řtrářzliwy. *KochPs* 12; *SiebRozmyřl* L3v. [Cf teř **b. KuczbKat** 375].

W charakterystycznych połączeniach: ogarniony boleřciami (řmierci) (2), chciwořciá panowania, chorobá, krewkořciá, łakomřtwem, prágnieni(e)m (picia) (2), radořciá, smutkiem, spanim, strachem(-y) (5), weselem, řálořciá.

Szereg: »osiadły, ogarniony« (1): Vita ambitionis siti districta, Zywoř prágnieniem picia oliády/ ogárniony. Mqcz 421d.

W przen (2) : Iř záwřdy im řie dáley odwłacza pociechá wiernemu/ tym więřřzú radořciá bywa řerce iego ogárnione/ gdy řie Pan bog nád nim zmiřuie. *LubPs* bb2v *marg*; *SiebRozmyřl* D4v.

Przen (1) : Gdyż widziřz iř thá řwięřta mářká twoiá á ten řwięřy [!] kořcioł Páńřki/ [...] iest ták řtárořciá á wielkimi boleřciámi ogárniony/ iř [...] *LubPs* A4v.

b. O oddziaływaniu zewnęřznym: na któregó zeřłano coś, któremu coś przypadło (20) : *OpecŻyw* 172v; Niechay będą ogárnieni řromem y řromieřliwořciá/ Ktorzy złořciwie mowiá przeci w mnie *WróbŻořt* 34/26; *RejPs* 133v; Potym lathály ognifte iskry/ od kthorych wřzytek zářřep wielkim vciřnieniem był ogárnion. *HistAl* [I3]; Cumulatus iniuriis, Wielmi vřrořkány/ álbo Rozmá ytemi krziwdámi ogárniony. *Mqcz* 72a; Circumventus omnibus necessitudinibus Wřzemi dobre mi vczynkám i ogárnion/ obdářzón. *Mqcz* 482c; Periculo circumventus, Niebeřpiecznořciá ogárnion/ to yeřł wřzędzie náń zlie gdzie řie obróci. *Mqcz* 482c, 497a; iř oni [tj. Adam i Ewa] wnęřznymi y zewnęřznymi vciřki ogárnieni byli *KuczbKat* 375, 435; ieřliby w czym wykroczyło cřłowieczenřtwo nářze/ [...] będzie ogárniono tym řwięřym miłofierdzem iego. *RejPos* 84v; *RejZwierc* 131; *BudBib* 1.Mach 1/29; *KochPs* 79; *SiebRozmyřl* K.

ogarniony w czym (2): HistAl Gv; Obficie rácz rozłac gniew on twey wielkiey řrogořci/ Aby byli ogárnieni w twey popęđliwořci LubPs Qv.

W charakterystycznych połączeniach: ogarniony cięřkořciami, dobre mi uczynkami, krzywdami, miłofierdzem, mocá (niebieskú, kroleřtwá pańřkiego) (2), opatrnořciá, pohańbieniem, pokusami, przyjacielřtwem, řierocřtwem, řromem (řromieřliwořciá) (2), strzeženiem przyjacielřkim, trapieniem, uciski (uciřnieniem) (3), wřřdyem (2), zły mi przygodami, zwirzchnořciá.

Wyrażenie: »zewřřąd ogarniony« [szyk 2:1] (3): LubPs A3; BibRadz II 103b marg; ogárnionám iest ze wřząd cięřzkořciámi [angustiae mihi undique]/ bo ieřliby to vczyniřł/ řmierć tuřz iest zá mńá/ ieřliřbych zář nie vczyniřł nie vyđę rąk wářznych. BudBib Dan 13/22.

5. Obdarzony przez naturę [czym] (1) :

Wyrażenie: »zawsząđ ogarniony« (1): (*marg*) Sthan przewrotnych á chitrich ludzi. (—) IeŃt trzeći Ńtan teŃ dziwnie ná Ńwiát wyŃtáwiony/ Rozumem y chytróŃciá zewŃząd ogárniony. *RejWiz* 77.

6. Wyrażony, opowiedziany, opisany [czym] (3) :

Wyrażenie: »krotkiami słowy, kilkiem słów ogarniony« (2:1): Argumentum Vergilii, Summa krotkiami słowy ogárniona co Ńie w cáłym WergiliuŃie wypifuye *Mącz* 15d; Enunciatum, [...] Gruntowna powieŃć kilkiem słów ogárnioná *Mącz* 254b, 27a.

7. Zajęty, zaabsorbowany; *districtus* *Mącz* [czym] (3) : Nunquam me a causis et iudiciis districtiorem fuisse, NigdyŃ nie byŃ ták bárzo ogárniony Ńpráwámi Ńádownemi. *Mącz* 421d, 362a, 421d.

**** Bez wystarczającego kontekstu (1) :** Complexus, Który ogárnion yeŃt. *Mącz* 62b.

II. W funkcji przymiotnika: Który można zrozumieć, poznać, wyobrazić sobie [w tym: z przeczeniem (8)] (10) :

Wyrażenia: »rozumem, myŃlá, smysŃy [= rozumem] ogarniony« [w tym: myŃlá i rozumem (1)] [szyk 8:1] (8:1:1): *HistAl* I5; *RejWiz* 10; *RejAp* AA2; Bog ieŃt niewierny co/ iedno pewnie wiemy iŃ ieŃt/ á iŃ ieŃt dziwna á nieŃkończona/ áni Ńadnym rozumem ogárniona iákáŃ moc á iákáŃ wielmoŃnoŃć/ ktorey áni rozumem/ áni Ńadnym rozmyŃlém nikt poŃŃignáć nie moŃe. *RejPos* 142v, 140; ZwŃlázczá iŃ to z przyrodzenia mamy/ Ńe ku poznániu tych rzeczy ktore bywaiá ogárnione myŃlá y rozumem/ Ńaden przyŃć niemoŃe/ iedno przez ty rzeczy ktore ŃmyŃlém iákim poymuiemy *KuczKat* 110; *RejZwierc* 1; O dobroći/ coŃ ŃmysŃy nie ieŃt ogárniona *GrabowSet* P3; Bog y BoŃkie rzeczy wŃzytkie nie mogá być rozumem ludzkim ogárnione. *WujNT* Xxxxx3.

»smysŃy ogarniony« = *konkretny, namacalny* (1): Corporea substantia, Rzecz ktora moŃe być ŃmysŃy/ to yeŃt widzenim y máćánim ogárniona. *Mącz* 66b.

Synonimy: **I.1.** *obchodzony, obiegŃy, obtoczony, otoczony*; **2.** *nakryty, odziany, pokryty, przykryty*; **b.** *obleczony, odziany, przyobleczony*; **II.** *objęty*.

Cf NIEOGARNIONY, OGARNAĆ